

MALI ISTRANIN

Mala pošta

Sokolsko društvo Gerovo piše: Prošle šk. godine primali smo 8 primjeraka M. Istr. Molimo Vas, da nam i nadalje šaljete isti broj primjeraka. Budite uvjereni, kada bi nam financijalno bilo moguće, da bismo otkupljivali po 100 komada Vašeg lista, čija nas sadržina veseli. Mi ga primamo rado i saživjeli smo se s onima, koji ga pišu, dijeleći s njima osjećaje prema našoj dragoj Istri. Braćo, računajte na jugoslavenske sokole, koji su vječito s vama i uz vas!

I u Splitu je VILINSKO KOLO doživjelo nezapamćen uspjeh. Tamo su ga, kako smo svojedobno u našem listu zabilježili, izvodila djeca svih osnovnih škola, njih preko 300 na broju. Dnevnik NOVO DOBA izvješćujući o ponovnoj izvedbi komada piše: Bolji izbor nego što je VILINSKO KOLO, alegorijska slika u 1 činu od E. Radetića, nije mogao biti. Režija i kostimi bili su vrlo dobri, gluma naravna, a efekti svjetla krasni. Mali glumei požnjeli su aplauz na otvorenoj sceni u dva maha. Plesovi i pjev potočića i vila lijepi skladni i dobri, a dialozi Učke, Linke i Aveti snažne scene, a tako i vizija malih Istranića u školi. Efektna i zanosna scena je završetak igrokaza, koja je bila burno pozdravljena pljeskom.

Nadalje nam javljaju, da se je VILINSKO KOLO prikazivalo u Bednji, gdje ga je uvježbao agilni učitelj gosp. V. Cvitan, pa u Erdeviku, Velikom Bečkereku i drugdje. Sad ga vježbaju u Kuli i Crikvenici.

G. Stjepan Ivezić, Doboj, Vaša je namisao da svaki razred izabere svog povjerenika, koji će se brinuti oko prikupljanja pretplatnika i voditi računa da od svakog na vrijeme ubere pretplatu vanredno dobra. I s pedagoškog je to stanovišta vrijedno svake preporuke, jer se djeca na taj način već u najranijim godinama priučavaju na samostalan zadrugarski rad. Dakako da sve mora biti ipak pod Vašim budnim nadzorom. Tu ćemo metodu preporučiti i drugim svojim povjerenicima. Hvala Vam i živjeli!

Istranin. Računamo i nadalje s vašom lijepom suradnjom. Najvolimo kratke, ali snažne stvari. Vi to umijete!

Naknadno se je javio velik broj novih pretplatnika, koji svi traže da im se pošalje i prvi broj »Malog Istranina«. Budući da ga mi više nemamo to molimo ponovno svu onu gg. povjerenike, kojima je možda koji primjerak ostao neraspodan da bi nam ga što prije povratili, kako bismo mogli udovoljiti želji novih pretplatnika.

MALI ISTRANIN

GOD. V. ZAGREB, STUDENI ŠKOL. GOD. 1933./34. BR. 3.

Rapallo

12. studena 1920.

Došo je došo iznenada mrak
Pao na sela
Mirna i bijela.
Obavio sve gore,
Prekrilio je more
I težak i jak
 Crni mrak . . .
— Mora neka
Previja se iz daleka,
Za mrakom kroči,
I ne vide je oči,
Al srca je čute
I duše, što šute.
I sve su se pjesme po šumama skrile,
Gdje su od tuge umuknule vile . . .
I crkve i zvona i molitve naše
Od mraka se plaše! . . .
 — Ljeto za ljetom — i trinaest ljeta
Uginu dugih širom svijeta,
Al ostala tmina i ostao mrak,
I tišti i guši
Svaku radost i mir i polet u duši . . .
 . . . Naš čovjek je jak,
On gleda i stoji,
A Učka nad njime,
Snaga joj je ime,
Gorda se diže
Za suncem siže . . .
 . . . Jest, crni je mrak:
 Ko najernji san,
 Al granut će dan
SVA NAŠA ĆE ZVONA ZAZVONITI SAMA
I SINUT ĆE SUNCE, I NESTAT ĆE TAMA!

Rikard Katalinić Jeretov

Obljetnica Rapalla

I studeni, mjesec mrtvih, mjesec tuge i žalosti spominje nas svake godine na tužnu jednu obljetnicu. Obljetnicu Rapallskog ugovora. Dvanaestoga studenoga godine 1920. sklopljen je u talijanskom gradiću Rapallu ugovor, po kojemu je Istra predana Italiji. Tim je činom izrečena smrtna osuda stotinama tisuća najsvjesnijih jugoslavenskih sinova. Iz krila Majke Jugoslavije otkinuto je njezino ponajdraže čedo. Toga su dana jadnom onom narodu, koji je još čekao, još vjerovao, pokopane zadnje nade.

S bolju u duši spomenimo se u ovom mjesecu toga kobnoga datuma. Sjetimo se one naše nesretne braće, koju od nas otrgnuše i predadoše na milost i nemilost stoljetnom dušmaninu, i koja danas proživljuju najstrašnije i najernje dane u svojoj historiji.

Na Dušni dan

Kod Gorice je to bilo. Na sam Dušni dan godine 1916.

Tutnjila je zemlja i prštilo kamenje, praskale su granate, rujući i raskapajući onu mučeničku zemlju našu . . . Gola su stabla, sva izrešetana metcima, pružala u vis svoje polomljene grane, kao bogalj svoje osakaćene ruke.

Vojnici, neobrijani i zapušteni, zamazani i nečisti ukopali se u rovove, do koljena u blatu, i uzvraćali žestokom vatrom dušmaninu, koji je cijelog dana gruvao iz svojih dobro sakrivenih baterija, kao bjesomučan.

Ni današnji se dan, dan, u koji svaki čestiti kršćanin, odaje poštu svim svojim dragim pokojnicima, nije mirovalo. Bez milosrdja se pucalo i rušilo sve. Selo je bilo sravnjeno sa zemljom. Kuće su se mrvile pod udarcima granata kao da su iz stakla. Mala crkvice u seocu Prilesju imala je još samo četiri porušena zida. Sve je bilo uništeno, sve.

Siromašni je narod naš bio rastjeran na sve strane. Muškarci su morali u rat kao austrijski vojnici, bogzna kuda u ledene Karpate, dočim

su žene, starci i nejak a djeca bili otpremljeni u Štajersku, u logore, gdje ih je od raznih pošasti, gladi i zime, izginulo blizu četrdeset hiljada.

I to je jedno od najkrvavijih poglavlja krvave povijesti one naše nesretne zemlje

*

Bilo je to dakle na sam Dušni dan 1916. Nevidljive su talijanske baterije grmjele i u prah obarale sve.

Stosedamdeset i šesta njihova baterija ponajjače.

— Secondo pezzo pronto — viknuo je vojnik.

— Colpo! naredi poručnik, koji je zapovijedao bateriji.

Na veliko njegovo začudjenje baterija ovaj put nije ispalila hitac.

Sačekao je časak, pa kad je vidio da vojnici još uvijek ne pale požuri se, nestrpljivo psujući, k topu, da vidi, što se to dogodilo.

Ne bijaše malo njegovo iznenadjenje, kad je opazio gdje mu jedan od vojnika vodi nekakvog malog gologlavog i otrcanog dječaka.

— Signor tenente — rekao je vojnik. Nijesmo htjeli pucati, jer nam se pred samim ždrijelom topa nenadano pojavio ovaj odrpanac. Bili bismo ga raznijeli, da smo odapeli.

— Vodi ga u pisarnu bataljuna, da ga preslušaju — namrgodi se poručnik. Ali pazi na njega dobro. Tim se Slavenima, pa čak ni malo j djeci, ne smije vjerovati. Možda je i to kakav njihov uhoda. A sada: Avanti! Colpo!

I baterija zagrmi nanovo, rušeći i uništavajući lijepo slovensko selo Prilesje u pitomoj Goričkoj . . .

*

Zapovjedništvo talijanskog bataljuna bilo je smješteno u nekakvoj drvenjari, slupanoj na brzu ruku od nekoliko dasaka.

Ovamo su doveli siromašnog slovenskog dječaka, koga su uhvatili pred samom topovskom cijevi 176 baterije.

— Što tražiš ovdje? pitao je strogo kapetan, gledajući sumnjivo u dječaka. Ako si austrijski špijun smjesta ćemo te ustrijeliti.

Blijedim, ispaćenim dječakovim licem osu se rumenilo.

— Majku tražim — odvrati siromašak slabom talijanštinom.

— Majku? začudeno će kapetan. Nema ti ovdje majke. Ovdje smo u punoj vatri. Nema ti tu nijednog civiliste, a kamo li žena i majki.

— Mrtvu majku tražim. Na groblju u Prilesju počiva, a danas je Dušni dan, odvrati mališan, a oči mu se zaliju suzama.

— Zbilja! Danas je Dušni dan, dosjeti se kapetan. Sad je istom opazio, da dječak grčevito stiće u ruci kitu već uvelog poljskog cvijeća.

— U Prilesju ti leži majka? Ne može se tamo, nastavi talijanski kapetan. Tamo je usredotočena naša paljba. Ne vidiš li kako pršti kamenje. Pa i groblje je sve raskopano od granata. Nego kaži ti meni, odakle si i kako si amo dospio?

Dječarac započne svoju tužnu ispovijest.

Iz Prilesja je, malog slovenskog sela pod vodičkom gorskom kosom. Upravo kad je planuo rat umrla mu je majka. Pokopaše je na seoskom groblju. Malo zatim pozvaše mu oca u vojsku. Poslaše ga nekud u Ga-

liciju, da se bori protiv Rusa. Kad su vojničke vlasti iselile civilno pučanstvo, dječak je pobjegao k nekoj svojoj daljnjoj rodbini u Čedad, koji je bio već pod Italijom. Nijesu ga voljeli. Rodaci se bijahu već potalijančili, a on se osjećao Slovincem, pa su mu se rugali i ismijavali ga, jer nije znao talijanski. Talijani su napredovali i osvajali stopu za stopom slovensku zemlju. Došli su, kako je čuo, i do Prilesja, njegovog dragog rodnog sela.

Bez oca, bez majke, sam u tuđem svijetu, osjećao se jedan tako siromašan, tako zapušten od svijetu.

A danas, na Dušni dan, osjetio je u sreću toliku bol, toliku čežnju za pokojnom majkom, da je odlučio pod svaku cijenu poći do njezinog groba, okititi ga cvijećem, zagrliti križ i isplakati se nad dragim humkom...

I talijanskom se kapetanu smilio ovaj mali Slovenac, siročće, žrtva nesmiljenog boga rata. Ali što je mogao.

— Bacit ću te u jedna kola i dati te odvesti natrag u Čedad — rekao je. Prilesje je u vatri, ne može se dalje. Morat ćeš natrag rodacima...

U prva kola, koja su pošla prema Čedadu po hranu, strpaše dječaka.

*

Po uskom putu, koji vodi kroz Vrhovac prema Čedadu kasala je mazga i vukla za sobom kola. Sprijeda na nekakvoj daski sjedio je talijanski vojnik, mlateći mazgu nemilosrdno. Straga šćućurio se u kolima dječarac. Vojnik je neprestano nešto gundrao...

— Tko je ikada čuo takova što, mrmljao je. Zaželio dečko poigrati se rata, pa pošao čak u prve linije. No, ja mislim, da ga je sad zauvijek minula volja. Hej, dječaće, — okrene se — hoćeš li još kada među baterije?

Gleda i čudi se: kola bijahu prazna. Dječaka je iz njih nestalo ko da ga je zemlja progutala.

— Kuda je samo brže umakao nevaljalac jedan — mumljao je psujući. S tim malim Kranjcem nijesu čisti posli. Uostalom što me se tiče. Opali bičem mazgu i otkasa dalje...

*

Talijani su napredovali. Istina, vrlo sporo i uz nebrojene žrtve, ali na sam Dušni dan podveče uspjelo im je osvojiti i groblje u Prilesju.

Sutradan vukli su već ranom zorom njihovi vojnici na ledima velike koture bodljikave žice, da je prostru pred svojim položajima i osiguraju se tako pred možebitnim protunapadajem sa strane austrijskih četa.

Prolazeći baš ispred ulaza u groblje dvojica zastanu.

— Počekaj, reče jedan — ne čuješ li nekakvo stenjanje na groblju?

Drugi prisluhne. Zaista: netko je na groblju jecao. Odbace žurno s leđa koture žice i udu na groblje.

— Jedan dječak! uskliknu prvi uzbuđeno.

Odista! Siromašni je dječak, od jučer, ležao na grobu svoje pokojne majke. Jednom je rukom obujmio skromni drveni križ, a druga mu je visjela, razmrskana tanetom. Blatan je bio i sav u krvi. Na jednoj strani visjeli su mu otkinuti komadi mesa. Bio je bez svijesti.

Odniješe ga u bolnicu. Oko podne pao je u agoniju. Talijanski vojnici, koji se bijahu okupili oko njegova kreveta, čuli su kako nešto bunca u svom materinjem jeziku, koji oni nijesu razumjeli.

— Kapetane, kapetane — pustite me k majci... Mojoj dragoj mrtvoj majčici...

Zatim zatvori oči. Zauvijek! A nitko od prisutnih nije mogao shvatiti tajnu, koju je ona mala slovenska duša ponijela sa sobom u grob...

*

Draga zemljo naša! Pitoma Gorička, suncem obasjana. Koliko li si muka, koliko žrtava podnijela, Ti i djeca tvoja!

A zašto?! Gospode Bože, zašto!?

E. R—ć

Istri

Kad živo meso s našeg tijela kidaju
Krik otima se puti, koja boli:
Ali stoprv onda bit cijela doznaje
Što gubi, što joj manjka, i što voli . . .

Ljubav se naša stoprv tad razgorjeva,
Kad vjetar bola u nju duhne. —
Neka nož oštri reže! Strast će nova buknuti,
A vjera stara znat će da još čeka.

Mi Istru našu nismo još izgubili!
. . . I ja vam velju: Sad tek stignu čas,
U koji ćemo potpuno i čitavo
Zavoljeti mi nju, a ona nas! . . .

Vladimir Nazor

Krizanteme

— Mamice, donijela sam krizanteme, reče Milica majci, koja je spremala večeru.

— Dobro, zlato moje. Odnijet ćemo ih sutra na bakičin grob.

— Pogledaj, mamice, kako su krasne! Ima ih svakojakih: bijelih, žutih, ružičastih, ljubičastih, svih mogućih boja.

— Da, da, milo moje. Ima ih u Engleskoj na tisuće vrsta, a u Francuskoj postoje društva i dapače i novine koje se samo krizantemama bave.

— A otkuda je ovaj krasan cvijet? Gdje mu je domovina?

— Vidi ti nju, kakvo pitanje! To zamoli djeda, da ti kaže. On ti toga mnogo znade, mnogo je toga proživio i doznao, on je kao mornar bio po cijelom svijetu, pa je sigurno i o krizantemi štogod više doznao.

Milica se okrene djedu, koji je sjedio u naslonjaču i pušio lulu, pa mu glasom punim nježnosti reče:

— Djede dragi, pričaj mi, molim te, nešto o krizantemi. Divan je ovaj cvijet u ovo godišnje doba, kad sve u prirodi gine i vene. Želim o njemu nešto više znati, jer to i zaslužuje.

— Dobro, kad tako lijepo moliš, neka bude.

I započne:

— Kad sam pred četrdeset i više godina plovio sa mojom jedrenjačom po japanskom moru stigoh jednog dana u grad Osaka. Na večer dođe k meni na brod jedan stari Japanac. Mi smo baš večerali. Ponudismo i njega. Ne voli on našu palentu. Njegova je najmilija hrana riža.

Iza večere zapalismo lule i naš razgovor započe.

Među ostalim ispričao nam je Japanac ovu japansku priču o krizantemi:

U divnom dvoreu življaše bogataš. Za sluškinju uzme vrlo dobru i vrijednu djevojku, koja se zvala O-Kitu, što znači u japanskom jeziku »cvijet krizantema«.

Naša O-Kitu morala je u dvoreu osobito čuvati i paziti na deset zlatnih tanjura. Jednoga dana, ne zna se kako, nestao jedan tanjur. Jadna O-Kitu od žalosti i boli utopi se u jezeru, da time dokaže svoju nekrivnju. Njezin se duh noću vraćao u dvorac i jecajući govorio: Ichi-mai, ni-mai, san-mai, yo-mai, go-mai, roku-mai, shichi-mai, hachi-mai, hu-mai. »Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam, devet«. Desetog tanjura nije bilo i duh nesretne sluškinje pretvori se u cvijet čiji su listovi nalik na raskuštranu kosu. Taj cvijet bi prozvan »krizaniema«.

— Divno, reče Milica i zahvali djedu na lijepoj priči.

D. L.

Vrt u jeseni

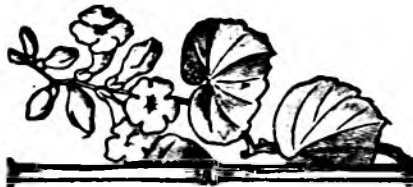
Pusto je u vrtu sada,
nema više cvijeća,
zeleno je lišće svelo,
pale sa drveća.

Nestale su ptice drage,
malo ih još ima;
ne bude nas kao prije,
slatkim napjevima.

Šumi samo, al drukčije
jošte vrutak mali.
Bolno jeca, — za čim plaču
srebrni mu vali!!

Reć bi da se, jadan, boji
samovanja pusta,
pa se skrio negdje iza
zimzelena gusta.

Krsto Mihotić

Nalaz

Putem išli starac i mladić. Vide oni na putu leži vrećica puna novaca. Mladić skoči, podigne je i reče:

— Gle, sam Bog mi je poslao!

— Stoj! Podijelićemo! — reče mu starac.

— Ne! Mi smo je doduše obojica vidjeli ali sam je ja podigao. Novac je moj!

Starac je ušutio.

Išli oni neko vrijeme kada čuju kako potjera za njima više:

— Ko je od vas ukrao vreću s novcima?

Mladić se prestraši i reče starcu:

— Nastradaćemo!

— Ti si našao novac, a ne ja, ti ćeš i nastradati. Ja nikako.

Potjera ih dostigla, uhvatila mladića i odvela ga u grad pred sud a starac otišao kući.

Po ruskom od Tolstoja preveo: Radoslav Kovač

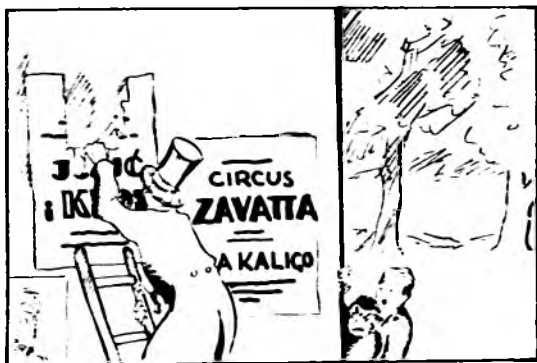
Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Ponuda vlasnika cirkusa Zavatta, Talijana Fumakaliga, koju je učinio Jožiću i Klocku, bila je vrlo zamamljiva. Pet stotina dolara mjesečno velike su pare i jamačno bi svaki drugi na njihovom mjestu Talijanov predlog bio objeručke prihvatio.

Međutim je svatko tko ova naša dva junaka, pustolova ali poštenjaka, pozna, bio odmah na čistu, da oni ni za kakve pare ne bi pristali da stupe u službu jednoga Talijana, pa da se zato da njemu trpaju žepove, krevelje, gombaju i produciraju u njegovom cirkusu. Ne! Radije će se i nadalje ovako skitati svijetom, pa makar nekada i gladni bili. U ostalom oni su se uvijek znali snaći i baš loše nije im nikada bilo.

Prijedlog Talijanov dakle nijesu prihvatili. Ali su se zato vanredno dobro okoristili idejom, koju im je Talijan tom svojom ponudom, nabacio.

»Ako bismo mi svojim majstorijama mogli zaradivati lijepe pare Talijanu, zašto da ih ne zarađujemo radije samostalno«, mišljahu u sebi.

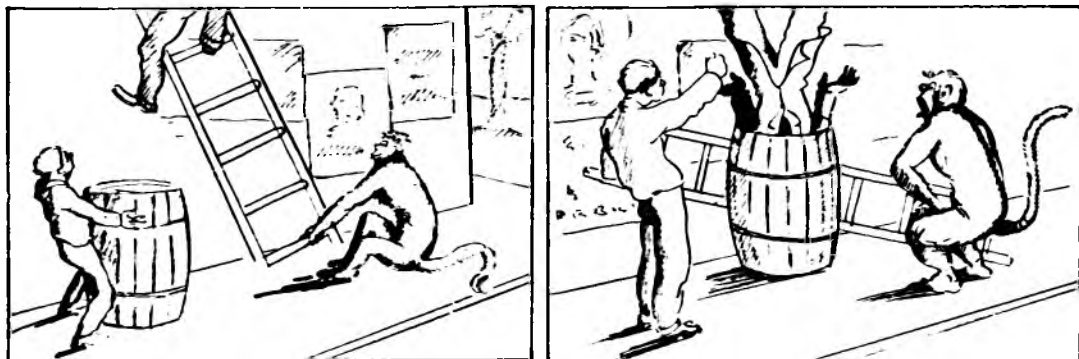
I kako su uvijek bili brzih odluka zaključio odmah, da će osnovati svoj vlastiti cirkus. Nije to imao biti pravi cirkus, nego neka vrsta javne produkcije za djecu pod vedrim nebom. Na jednom će dječjem igralištu povući nekoliko konopa, Klok će se popeti na stablo, skakati će, njihati se i izvoditi svakojake vratolomije, kako to samo on umije, a Jožić će lijepo od prisutnih ubirati ulazninu.

A produkcije će njihove privlačiti publiku, jer ono što je Klok kadar da izvede nije kadar nijedan majmun na svijetu.

Pošli su dakle u jednu tiskaru i naručili ogromne plakate, u kojima su istakli uz veliku reklamu, da će se svakog poslije podneva u gradskom perivoju na dječjem igralištu producirati glasoviti majmun

Klok, koji je po svojoj vještini, spretnosti i majstorijama poznat po cijelom svijetu. »Obišao je svu Evropu, Kinu i Japan, bio čak u leđu i snijegu na dalekom sjeveru, letio je po svemiru u strelovitoj Ooppelovoj raketi, skoro zaglavio u utrobi morskog psa, kome je nožem rasporio trbuh i skočio živ na danje svijetlo, lebdio dva dana nad raljama krokodilskim« tako i još mnogo toga bilo je nadroblijeno na ogromnim plakatima koje je sastavio Jožić i kojima su naša dva junaka preplavila čitav New York.

Mnoštvo svijeta s velikim se je zanimanjem zaustavljalo pred plakatima. A još je veće bilo njihovo čuđenje, kad su vidjeli kako gospodin majmun Klok, dostojanstveno nosi ljestve na ledima, a u ruci po-

sudu sa ljepilom i oblijepljuje zidove svojim plakatima. Čitava povorka djece išla je za njima, veselo im plješćući i bilo je već unapred sigurno, da će njihove predstave biti izvrsno posjećene.

Fumakaligo pak pročitavši njihove plakate i vidjevši što spremaju, bio je odmah na čistu s time, da će to njega i njegov cirkus upropastiti. Tko bi još pošao u njegov cirkus, kad čuje da je došao glasoviti Klok. Svi će za Klokom dakako, a Zavatta će morati pokupiti šila i kopita, dići šatore i poći s milim Bogom. Odlučio je stoga da to spriječi. Grozni-

čavo je jurio od ugla do ugla i stao trgati Jožićeve i Klokove plakate, da ih ne bi ljudi čitali i pohrlili svi od reda na Klokovu predstavu.

Pukim slučajem okrenuo se Klok iza jednog ugla da vidi kako stoje njegovi plakati, kad li opazi Fumakaliga, gdje se penje po ljestvama i bijesno mu trga plakate.

— O čekaj ti samo, mačkožderu jedan, rasrdio se u svojoj majmunskoj glavi i pograbiliv Jožića za lakat pohrlj natrag.

Fumakaligo je baš bio na ljestvama, a Klok ne budj lijen povučee ljestve i bum! Fumakaligo ljosne kao vreća naglavce ravno u jednu bačvu napunjenu napojem, koja je bila u blizini. A moj ti Jožić i Klok pograbe bačvu, pa udri jednom nogom, pa udri drugom, otkoturaju je ravno do ribnjaka u gradskom perivoju.

Pljus! pljusnula je bačva u vodu, a Fumakaligo smrdeći od napa, moka kao pokisla kokoš, umalo će se nije udavio.

Djeca koja su se u blizini igrala dotrče sa svih strana, a kad im je Jožić ispričao o čemu se radi sve je prasnulo u smijeh, psujući zavidnog Talijana.

Bili su prisutni i neki novinari, koji su se od srca nasmijali šali i požurili se da cijelu stvar opišu u svojim novinama. I u istinu još u istog popodneva sve new-yorške novine donijele dugačke članke o Jožiću i glasovitom najmunu Klokku ispričavši i ovu najnoviju njegovu majstoriju, tako da se je sav grad smijao Fumakaligu.

Bolje reklame našim junacima uistinu nije trebalo.

Kako je bilo dalje čut ćemo drugi puta.

BOGATAŠ I KROJAČ.

Bogataš i krojač stanovali su u istoj kući. Krojač je cio dan radio i pjevao.

Njegova je pjesma smetala bogatašu pa mu bogataš dade vreću novaca samo da više ne pjeva. Krojač je primio novac. Nije više morao raditi. Cio dan je čuvao svoje blago ali pjevati nije smio. Dosadilo mu. Da si barem smije pjesmom prikratiti vrijeme! Kad mu je dojadilo uzeo je novac, vratio ga bogatašu i rekao:

— Evo ti natrag tvoj novac a meni dopusti da opet pjevam! Ne mogu živjeti bez pjesne!

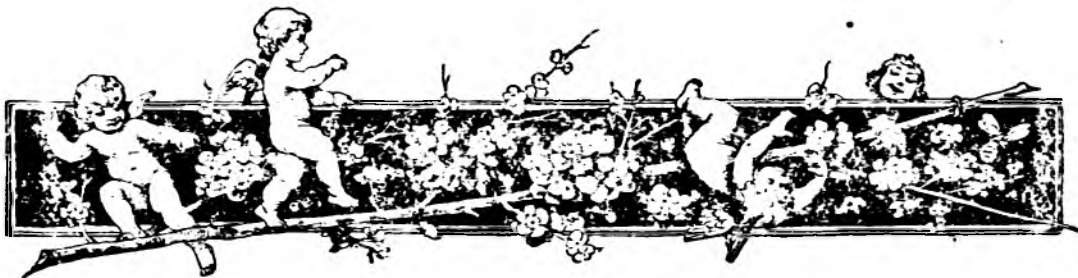
Po ruskom od Tolstoja preveo: Radoslav Kovač

Nadmudrivanja

(Pitanja)

1. Koliko ima pijetlova u jednom jatu od dvadeset kokoši?
2. Jedna kokoš snese za osam dana dva i pol tuceta jaja? Koliko ih dakle snese svaki dan?
3. Zašto vojnik ne smije ni u kakvoj opasnosti izgubiti glavu?
4. Sin je mojih roditelja, a ipak nije moj brat. Tko je to?
5. Kako je dugo živio najpametniji čovjek na svijetu.
6. Jedan seljak tjerao je na sajam jato gusaka. Jedna je išla pred dvjema, druga je išla za dvjema, a treća je išla među dvjema. Koliko je gusaka bilo?
7. Kad se dogodi željeznička nesreća, što vrijedi više nego prisutnost duha?
8. Što mora čovjek učiniti prije nego što se dignet?
9. Koja se životinja nalazi u svakom društvu?
10. Što čini roda, kad stoji na jednoj nozi?

(Odgovore vidi na str. 48.)

ZDRAVLJE

Propuh i prehlada. Većina ljudi veseli se ljeti propuhu i promaji, no zimi svatko ga se boji. Boje se ljudi t. zv. prehlade, bolesti, koja se pojavljuje, kada je tko dulje vremena izvrnut utjecaju hladnoće ili viage, ili kada naglo promijeni toplu sobu pa izađe na studenu ulicu ili u dvorište. Prehlada je zapravo upala (katar) našeg dišnog sustava, dakle nosa, grla i dušnika. Za suhe zime tih je oboljenja manje, vlažna zima im pogoduje, to je istom prava »sezona« za hunjavice i kijavice pa i upale pluća. Vlaga, dakle, i hladnoća pomažu upropaštavati čovjekovo zdravlje. O bolestima, koje nastanu od prehlade ne vode ljudi mnogo računa, jer se od njih ne pobolijeva teško. Ali kada bi donijeli točne podatke o tim bolestima i o ogromnom broju oboljelih, te o teškim posljedicama, koje te bolesti često puta ostavljaju, onda bi ljudi vodili više brige o njima nego dosada.

Ako se bolest pojavi u nosu zove se hunjavica. Ona može da prijede i u šupljine gornje čeljusti i čela pa ljudi misle da je to zubobolja. U stvari su to gnojne upale šupljina u kostima čeljusti i čela. Upala žar-bica u grlu zove se angina. Takva angina može da se prenese na živce, bubrege i na srce pa će nastati teško, nekad čak i smrtonosno oboljenje. Upale ždrijela i grla mogu se proširiti gore — prema srednjem uhu, i dolje — na dušnik i pluća.

Uzrok su ovim bolestima sitne klice, koje se prostim okom ne mogu ni vidjeti. Bez tih klica nema prehlade za nikoga pa stajao on na kiši i vjetru — u propuhu — koliko mu drago. Tih klica imade svuda, jer svuda imade ljudi s kakvom svježom ili starijom hunjavicom. Ipak ne oboli svatko, koji s njima dolazi u dodir. Razlog je tome, što pojedinci posjeduju prirodnu ili stečenu otpornost prema nekim bolestima, dok su drugi

*) Cijeneci važnost našeg lista — koji je jedan od najčitanijih om'adinskih listova u Jugoslaviji i izvan nje — te njegov veliki upliv na odgoj naše mladeži. »Škola narodnog zdravlja u Zagrebu«, preuzela je na sebe dužnost, da surađuje u našem listu kratkim popularnim uputama o čuvanju narodnog zdravlja.

Zahvaljujući joj na pažnji, koju nam je time iskazala, toplo preporučamo svim svojim čitateljima, da ove važne upute redovito prate i drže ih se. Djeca će dobro učiniti, budu li ih i kod kuće čitala svojim odraslim ukućanima.

opet manje otporni ili sasvim neotporni. Govorimo, da su skloni iliti disponirani stanovitim obolenjima.

Izvor zaraze je u prvom redu prehladen čovjek. Stoga ne dajmo, da nam tko kašlja ili kiše u lice. Zaustavimo dah, ako nam se tko u lice nakašlje. Klice se nalaze u sitnim kapljicama, u rosi, što izlazi iz usta i nosa bolesnog čovjeka, kada kiše i kašlje, nadalje u sluzi, koja curi iz nosa (t. zv. »balavi nos«), u pljuvački i hrakotinama bolesnikovim, na čašama, jedaćem priboru i ostalim predmetima, koje bolesnik upotrebljava, pa onda, naravski, i na njegovim rukama. Stoga: ne rukujte se sa prehladenim ljudima. Nažalost ove mjere zdravlja, kojima bi se međusobno očuvali od ulaženja zaraznih klica, mnogo ne pomažu, jer ih većina ljudi ne vrši. Klice ipak uđu u nas, ma i pazili, jer nas zaraze drugi ljudi, ne znajući za pravila zdravlja ili ne htijući da ih vrše. Ali ipak nismo ni onda izgubljeni, kada klice u nas uđu, samo ako smo jačali svoje tijelo, da bude spremno, da klice koje su ušle u tijelo uništi ili učini nesposobnima. Otporna snaga tijela i obrana protiv zaraznih klica se međutim slabi ako se tijelo ohladi, ako se tjelesna temperatura zbog vanjskih utjecaja studeni, vjetra, vlage i t. d. snizi. Ta i propuh nije ništa drugo nego vjetar pa i djeluje slično na čovječje tijelo, ali propuh ne može da proizvede kakovu bolest bez klica bolesti. On je opasan samo za stare ljude, za dojenčad i nervozne osobe. Propuh škodi samo onim ljudima, koji su navikli na miran, topao zrak. Ne prehladi se na putovanju željeznicom mašinista i ložrač, koji se gibaju i rade, nego putnici u toplim vagonima kod zatvorenih prozora. Vojske u logorima manje boluju od prehlade, nego u kasarnama.

Strah od propuha svakako je pretjeran. Ima ljudi koji se kod najmanjeg povjetarca ustrče i počinju zatvarati prozore ili se zavuku u sobu k toploj peći. To je sasvim krivo. Treba otvrdnuti tijelo tako da postane neosjetljivo na manje ili čak i veće promjene temperature. Da je to moguće dokazuju vam ljudi, koji su navikli »kupati« se u snijegu ili plivati u rijekama u kojima još ima ledenih santa. To su naravski izvanredni slučajevi. Ne mora to svatko učiniti. Dovoljno je ako se svaki dan prije spavanja peremo hladnom ili ustajalom vodom, ako ljeti i zimi spavamo kod otvorenog prozora, ali uvijek dovoljno pokriveni, ako se krećemo mnogo na svježem zraku i na suncu; propuha će tada nestati, jer ćemo prestati da ga se bojimo.

Moljac

(Odgovor na pitanje u »M. Istr.« br. 2)

Ako su dva sveska jednog riječnika stajala jedan do drugoga i to — kako u urednoj kući mora da bude — najprije prvi svezak, a do njega drugi, onda su između prve stranice prvog sveska i zadnje stranice drugog sveska bile samo dvoje korice, što znači debljina od jednog centimetra. Prema tome je moljac grizući od prve stranice prvog sveska do zadnje stranice drugog sveska prevalio put od samo 1 cm.

Poznate li je?

Poznate li je? No onda valja svakako da vam je prikažemo. To vam je naša vrijedna dugogodišnja pretplatnica i marljiva povjerenica, mala Nada Kružić, čak iz Bitolja. — Ej, koliko li je ona malih Bitoljčana zagrijala za naš list i uopće za našu Istru. Kupe se oni oko nje ko male pčelice oko lijepog cvijeta, a ona im priča, priča o lijepoj Istri, o zarobljenim Istranima, o braći našoj pod Učkom... Da vam ju je samo bilo čuti na zabavi Jadranske Straže u Bitolju, kako je — odjevena u istarskoj narodnoj nošnji kakvu nose naše Istranke u Nerezinama — deklamirala pjesmu Istri u čast: »Ne kloui majko...« da su sve prisutne suze oblike.

Vrijedna je to naša prijateljica i primivši od nje sliku smatrali smo svojom svetom dužnošću da je i svima vama, dragi čitatelji »M. Istr.«, prikažemo.

Živjela naša Nadica!

Nagrada

Seljak našao dragi kamen i odnio ga caru. Pred dvorcem ispitivao slugu, kako da dode do cara. Neki ga sluga upita, zašto treba cara. Seljak mu ispriповijedi kako je našao prsten. Sluga mu reče:

— Dobro, najaviću te caru ali obećaj, da ćeš mi dati polovinu od onoga što će ti dati car! Seljak pristane i sluga ga najavi caru. Car uzme dragi kamen i upita seljaka:

— Kako da te nagradim, seljače?

— Zapovijedi, da mi dadu pedeset šiba! — zamoli seljak. — Druge nagrade neću!

Car se začudi, a seljak mu ispriповijedi, kako se pogodio s njegovim slugom, da će nagradu dijeli na pola.

— Daj meni dvadeset i pet šiba i njemu dvadeset i pet šiba — dovrši seljak.

Car se nasmije. Dao je seljaku tisuću rubalja a onoga je slugu otjerao.

Po ruskom od Toistoja preveo: Radoslav Kovač

PRIRODA

Orao

Već od najstarijih vremena poznavali su svi narodi toga ponosnog kralja ptičjega roda i pričali o njemu svu silu priča i legenda.

Stari su Grci vjerovali, da se pravedni i sveti kralj Atenski Perifaks pretvorio u orla i odletio među bogove na Olimp, da tamo bude vječno uz Zeusa, oca bogova.

Rimski pak prirodopisac Plinije priča o orlovima ovo:

»Orao je kralj svih ptica, najjači među njima, najhrabriji i najmudriji. Odvažan i hrabar kako je, ne napada male i slabe životinje. On se znade zaletiti čak na jelena i na divokozu, a da ih svlada služi se vanrednom oštroumnošću. Progoni ih i tjera u lijetu po gorskim liticama tako dugo dok ih ne natjera na sam rub kakove provalije. Snažnim zamahom svojih orijaških krila digne pravi oblak prašine i saspe im je u oči, tako da siromašne životinje ništa ne vide. Na to se svom snagom baci na njih i surva ih u dubinu, gdje si na oštrom kamenju polome noge.

Kornjače su takodjer omiljela hrana orlova. Ali kako je, zbog čvrstog oklopa, kojim ih je priroda obdarila, veoma teško doći do slatkog njihovog mesa, orao se i tu posluži varkom. Uhvati kornjaču pandžama digne je u nedogledne visine, a na to je spusti na kamen. Pri padu iz tolike visine pukne kornjači oklop, a orao se onda baci na nju i isključivo joj slasno meso.

Na taj je način poginuo i glasoviti grčki pjesnik Eshil. Jedna vračara bijaše mu prorokovala, da će ga smrt zadesiti odozgo, neka se dakle čuva osvete s neba. Medjutim što se je dogodilo? Jednoga dana padne mu na glavu iz silne visine ogromna jedna kornjača, koju je jedan orao bio digao da mu bude plijenom.

Orlovi ne uginu nikada od bolesti, kaže Plinije, a niti od starosti. Ponajvećma uginu od gladi, a to zato, što im gornji dio kljuna neprestano raste i produžuje se, priječeći nesretnoj životinji, da uzima hranu i tako mora uginuti od gladi.

Tako priča Plinije. Mnogo toga ne odgovara istini, no činjenica je, da je kod svih naroda još od pradavnih vremena taj kralj ptica bio u velikoj cijeni, pa su se kraljevi i dostojanstvenici kitili njegovim perjem, a kasnije stavljali njegovu sliku i u svoje grbove.

Kako znamo u našem se državnom grbu nalazi također lik orla i to bijelog sa dvije glave.

NAŠI MLADI SARADNICI

Kad umire mladost...

Budna je ležala na krevetu. Tišina noći okružavala je njezino bolno tijelo. Lica su joj bila žuto-blijeda, pa su se to jače isticale njene velike tamne oči, bljeskajući se u groznici ko dva sjajna dragulja. Sobu je osvjetljivala mjesečina. Negdje vani razlijegala se jednolična pjesma noćnoga pjevača, maloga šturka. Inače bijaše sve mirno...

Suhe svoje ruke položila je bolesnica na prsa i nepomično ležala, tek su oči, lijepe one oči, milovane dvjem vjenčićima gustih crnih trepavica odavale, da smrt još nije sasvim ispružila svoju ledenu ruku.

Najednom bolni uzdah prekine tišinu noći. Jednom rukom pomakne bolesnica pramen vrane kose, što joj je pao po licu, a drugom dohvati lik Propetoga, što je visio nad njenom glavom. Pritisne ga na grudi, a dvije joj se suze otkotrljaju niz lice i sastanu se na drhtavoj bradi.

Velikim naporom ustane i pride prozoru. Na istoku se javljala slaba rumen. Vjesnik dana, zora, bila je blizu. Bolesnica se nasloni na prozor. Oči pune suza bludile su u daljini. Pod njom je ležalo mirno more. Zrak je bio prožet mirisom smreke i kadulje, no njegovo prilično oštro lahorenje bilo je predznak skore jeseni.

Priroda se stala preoblačiti u haljine najljepših i najnježnijih boja. Ona vene, umire, no ne za uvijek, jer vječnog umiranja nema.

Po koji požutjeli list prepuštao se milovanju jutarnjega lahora i lagano se, lagano, približavao zemlji, da na njoj nađe zadnji počinak, da zaboravi nekadanji lijepi život i preda se carstvu smrti.

Puna bolnog osjećaja promatrala je ona posljednje časove svenula lista i žalila za njim...

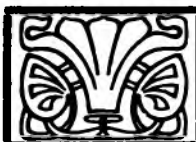
Suhi joj kašalj prekine misli. Teška, neizlječiva bol uništavala je njeno tijelo. Klonula je.

Odjednom se čuje u tišini glas jutarnjeg zvona. U potpunom suglasju širili su se titraji mrtvog metala. S blijedih, uzdrhtalih usana bolesničinih otkine se bolni: Zdravo Marijo...

Zvona su zvonila tako tužno. To kanda i nije bilo zvonjenje, nego bolni akordi neke čeznutljive melodije, koja je pratila jednu dušu na putu u vječnost.

**Katarina Krišković, učenica
Novi Vinodol**

Topli kruh. Općenito je rašireno mišljenje, da nije zdravo jesti topli kruh. To stoji. Stari kruh se za žvakanja dobro zdrobi i pomiješa sa slinom, dočim se topli kruh u ustima pretvori u jednu masu, oblijepljenu slinom, pa se kao kakva kugla otklizne u želudac i tamo ostane kao sapun. Želučani sokovi ne mogu prodrijeti kroz tvrdu i glatku površinu te mase, i uslijed toga takav kruh leži dugo vremena u želucu, što veoma loše upliva na živce i na optok krvi. Čovjek koji se najeo toplog kruha osjeća da ga u želucu tiska, izgubi tek i zaboli ga glava. Dogodilo se čak, da su gladni ljudi, kad su se prenajeli još vrućega kruha, od toga umrli. Zato je najbolje ne jesti kruh odmah čim je izvađen iz peći nego ostaviti ga da se dobro ohladi. Najzdraviji je onaj kruh, koji je ležao barem 24 sata u hladnom prostoru nakon što smo ga izvadili iz peći.

Učitelj tumači u školi priču o neposlušnom janjetu. koje je razderao vuk.

— Eto, rekao je učitelj — kad bi janje bilo poslušalo i ostalo u toru, ne bi ga bio pojeo vuk, zar ne, djeco!?

— Dakako, odgovori Jurić, nego bi ga bili pojeli mi.

Učitelj: Hajde, Juriću, dokaži ti meni sada, da je naša zemlja okrugla!

Jurić: Držim da je to suvišno, gospodine učitelju. Ta ja nijesam nikad tvrdio protivno.

Liječnik: Pokaži mi jezik, Juriću!

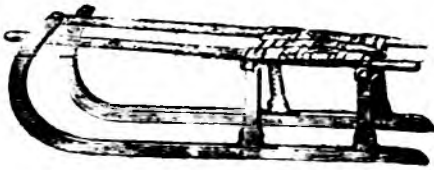
Jurić: Neću, gospodine doktore! Dobio sam već dvije čuške, kad sam ga isplazio učitelju.

Nadmudrivanja

(Odgovori)

(Vidi str. 42)

1. Nijedan.
2. Samo jedno, jer dva jaja i pol tuceta jaja čine zajedno osam jaja.
3. Jer inače ne bi imao kamo metnuti šajkaču.
4. To sam ja sam.
5. Od rođenja do smrti.
6. Bile su tri i išle su jedna za drugom.
7. Odsutnost tijela.
8. Mora se legnuti.
9. Uš (društvo).
10. Digne drugu nogu.

*Sav pribor za zimski šport
Svepotrebštine za turizam
i za sve grane športa u
velikom izboru uz naj-
solidnije cijene.*

JOSIP KOVAČIĆ, ZAGREB

MESNIČKA ULICA 1.
ugao Ilice. TEL. 65-96

MODNI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. SLAVEC
ZAGREB

Ilica — Mesnička ulica 1. — Telefon broj 74-43

ODLIKOVAN ZLATNOM MEDALJOM I „GRAND PRIX“-OM U NICI

„Mali Istranin“ izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko
Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.
Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.